

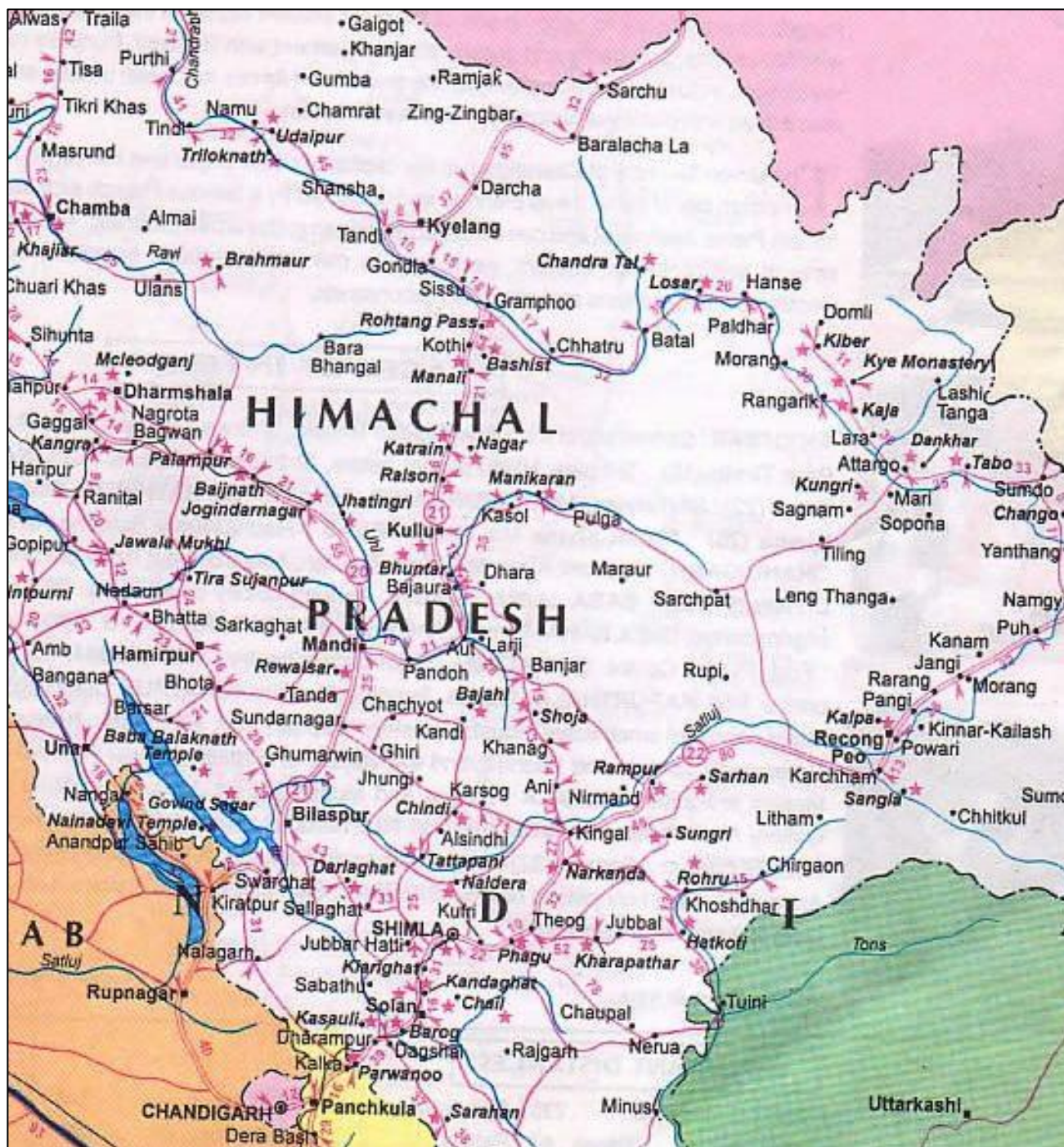
HIMALAJA

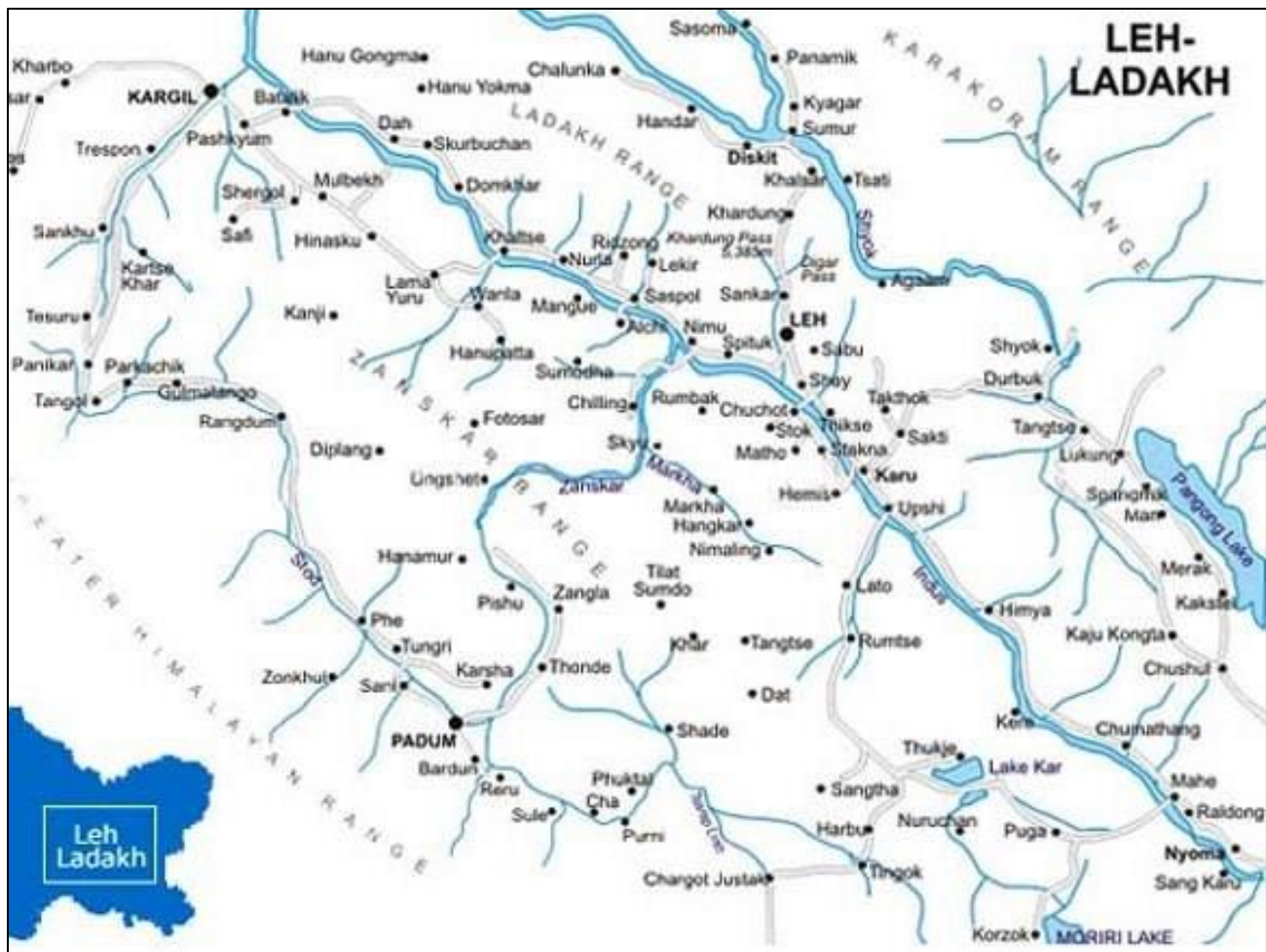

INDIJSKA HIMALAJA

Na triintriidesetdnevno potovanje smo se odpravili 13. avgusta 2001.

S trekinga in potovanja po severozahodni Indiji

ZAKLADNICA DUHA, VRELEC ŽIVLJENJA

Indija je podcelina razkošnega bogastva in obupno velike revščine. Je dežela neizmerne duhovnosti, iz katere zrejo tople oči. Je dežela, kjer se toliko čuti, četudi se ne vidi; kjer se toliko vidi, da se težko preverjajo vtisi, ločijo predsodki in resnica.

Kulturni šok, ki ga doživi ob prihodu v Indijo prišlek z Zahoda, se zrcali v največjem možnem razponu raznolikosti življenja ljudi, ras, njihovih ver, kultur in kast v indijskem vsakdanu, ki marsikoga začara, nekatere pa tudi odvrne. Neprizadetega brez močne izkušnje ne pusti nobenega.

Nekajletna želja, da doživimo takšno Indijo, se nam je uresničila. Na enomesечно pot smo se odpravili sredi avgusta. V New Delhi, glavno mesto Indije, ki je leta 2004 štelu blizu 10 milijonov prebivalcev, smo z letalom prek Brnika in Pariza pripotovali v pozni večerni uri. Ob izstopu iz letala je sledilo prvo presenečenje: bilo je tako vroče in soparno, kot da bi vstopili v »parno savno«. Na poti do hotela smo se

peljali skozi obrobne predele New Delhija, kjer vidiš brezdomce ležati na robovih pločnikov, saj je to njihov dom – tu se rodijo in tu tudi umrejo.

Našo pozornost so pritegnile »svete« krave, ki so se prosto sprehajale po cesti ter tu in tam ovirale promet. So pa dobre čistilke za ljudi, ki odmetavajo rastlinske in druge odpadke (papir, ostanki živil) na ulico. S tem preprečijo marsikatero zastropitev, morda tudi epidemijo. Mleko teh krav je prehrana najrevnejših.

OSNOVNI DEMOGRAFSKI PODATKI

Po številu prebivalstva je Indija druga največja država na svetu. Na 3,165.596 km² površine živi 1,23 milijarde ljudi (2012), na 1 km² pa 391 prebivalcev, kar je 3,87-krat gostejša naseljenost kot v Sloveniji. Strokovnjaki pravijo, da gre v Indiji za pravcato eksplozijo števila prebivalstva; največ na račun izboljšane medicinske oskrbe, veliko pa tudi iz prepričanja, da bo revnim starejšim bolje, če bodo imeli več otrok moškega spola, ki zanje praviloma skrbijo v starosti. Tam, kjer teh ni, morajo starši v starosti na cesti s kanglico v roki prositi za miloščino. Pokojninskega sistema, kot ga imamo pri nas, tam nimajo.

Izjemno povečevanje števila prebivalstva v Indiji temelji na naslednjih podatkih v primerjavi s Slovenijo: naravni prirastek v Indiji je 16,3 ‰, v Sloveniji 1,7 ‰; rodnost v Indiji je 25,9 ‰, v Sloveniji 1,57 ‰; smrtnost dojenčkov v Indiji je 71,1 ‰, v Sloveniji 2,3 ‰; pričakovano trajanje življenja v Indiji je za moške 59,1 leta in za ženske 60,3 leta, v Sloveniji za moške 81,8 leta in za ženske 86,0 leta; v Indiji je mlajših od 15 let 35,2 %, v Sloveniji 14 %; v Indiji je starejših od 60 let 7,3 %, v Sloveniji (nad 65 let) 16,5 %; v Indiji je nepismenih 48,0 %, v Sloveniji pa 1,0 %. V Indiji gre torej za izjemno mlado prebivalstvo, v Sloveniji pa za staro. In posledica? V Indiji se bo še vnaprej rojevalo izjemno veliko otrok, v Sloveniji pa bo to število bolj ali manj stagniralo.

Indija je v letu 2012 ustvarila 1,842 bilijona USD bruto domačega proizvoda, na prebivalca pa 1489 USD.

Po veroizpovedi je velika večina prebivalstva hindujcev, precej pa tudi muslimanov, predvsem v Kašmirju, medtem ko višji gorski svet Himalaje naseljujejo v glavnem budisti. Močna kolonija budistov je tudi v predgorju Himalaje, zlasti v McLeod Ganju in Dharamsali, kjer po prebegu iz Lhase od leta 1959 prebiva tudi Njegova svetost Tenzin Gyatso, 14. tibetanski dalajlama, ki je za budiste duhovni in posvetni vodja.

OBREDJE

K vsakodnevni obredju Indijcev spadajo obiski templjev. V vsaki vasi je postavljenih vsaj nekaj, saj imajo hindujci kar lepo množico bogov, h katerim je treba moliti, jih počastiti in jim darovati. Templje srečuješ tudi ob cestah. Včasih so postavljeni v prav samotnih krajih, kjer običajno nimajo duhovnika, ki bi blagoslavljal mimoidoče. V bolj obljudenih svetiščih pa ob kipih bogov v osrednjem prostoru sedi duhovnik, ki skrbi za red in čistočo. Preden vstopiš v sveti kraj, se moraš sezuti in si ponekod pokriti glavo z ruto, klobukom ali robcem, če nimaš drugega pri roki. Spodobi se, da daruješ nekaj denarja, nato pa ti duhovnik ponudi sveto vodo, ki jo spiješ, in sveto hrano (največkrat kakšni oreški ali suho sadje in majhne sladkorne penice), ki jo poješ ali vržeš opicam, ki se po nekaterih predelih Indije zbirajo okoli templjev. Te so poleg krav in kač svete živali ter je treba z njimi lepo ravnati.

Neki tempelj v Shimli se imenuje Opičji tempelj in je posvečen opičjemu bogu Hanumanu, naokoli pa se sprehaja in skače zelo veliko opic. O nastanku Opičjega templja govori legenda v epu Mahabharata: v opice so se spremenili vojaki, ki se niso pravočasno zbudili in odšli v gore po zdravilni napoj, ki ozdravi vsako rano. To so najbolj nemirne in nagajive opice daleč naokoli. Navajene so od obiskovalcev dobivati hrano, včasih pa se jim zasveti tudi fotoaparati, torbica ali očala. Ko smo ravno zapuščali tempelj, je neka opica ugriznila moš-

kega, ki jo je hotel odgnati, saj se je ustrašil za svojo videokamero. Večinoma pa se opice ljudi bojijo in opažujejo dogajanje na varni razdalji.

V gorski vasici Sarahan smo se srečali z bolj nenavnim obredjem. Tam stoji tempelj, ki je posvečen Kali, boginji maščevanja in kaznovanja. Povedali so nam, da so tu ob posebnih praznikih vse do devetnajstega stoletja opravljali krvne daritve in za pomiritev boginje jeze zaklali kokoši, ovce ali koze. Takšno čaščenje bogov je bilo iz obredja nam bližjih narodov, na primer Grkov, pregnano že pred nekaj tisočletji, nadomestilo pa ga je simbolično žrtvovanje, ki se ohranja tudi danes v krščanskem obredju.

Zadnji dan smo se napotili v tempelj boga Krišne v mestu Matura, južno od Delhija, kjer je bilo fotografiranje strogo prepovedano, ob vstopu pa so nas pregledali vojaki. Ta tempelj je še posebej varovan, ker hindujci verujejo, da se je tu rodil Krišna. V osrednjem prostoru, kjer so še danes vidni odtisi stopinj Krišne, se vsako dopoldne zbirajo ženske. Prepevajo in plešejo, igrajo na instrumente, ploskajo in vabijo medse vsakogar, ki vstopi v prostor.

HRANA

Vsi večji templji nudijo obiskovalcem obrok hrane. Za nas z nevajenimi in občutljivimi želodci je takšna ne preveč sveža hrana malo tvegana, saj v Indiji, če človek ne pazi dovolj, hitro nastopijo nevšečnosti s prebavo. Preveč previden pa človek spet ne sme biti, saj se s tem odpove mnogim zanimivim okusom, ki jih ima indijska hrana. Znane so slaščice, ki pa so zelo sladke, tako da so včasih okusi težko razločljivi. Pri pripravi jedi uporabljajo veliko začimb: čili, ingver, poper, kari, kardamom, klinčke, cimet, koromač, kumino, meto, muškatni orešek, žafran in mnoge druge, ki jih pri nas ne poznamo. Okus v hrani je čarovnija začimb, dobro pa je, da se navadiš na močne in pekoče okuse, saj je takšnih večina jedi.

Indijci jedo hrano v uličnih restavracijah, kjer pripravljajo svežo hrano in jo ponudijo še zelo vročo. Te restavracije so skromne in običajno ne ravno urejene, so pa večinoma čiste. Predvsem pomembno pa je, da veš, kaj poješ, saj vso hrano pripravijo pred tvojimi očmi. So zelo poceni, saj obrok z rižem, omakami in indijskim nekvašenim kruhom (čapati) dobiš že za približno 0,30 EUR. Na krožnik ti nosijo riž in čapati, dokler nisi sit. Zraven pijejo vodo, pri kateri pa mora biti tujec še posebej previden in piti samo ustekleničeno vodo, ki jo lahko kupiš na vsakem koraku. Zelo poživlajoč učinek ima indijski čaj z mlekom, ki je zelo sladkan, pa še tveganje je minimalno, saj je voda prevreta.

Seveda pa so na voljo tudi bolj urejene restavracije, ki so dražje, ne pa tudi vedno okusnejše. Večina Indijcev je vegetarijancev, tako da jedo veliko zelenjave, sadja

in riža. Dobiš lahko tudi meso: piščance, ki so zelo koščeni, in svinjino. Jasno je, da ne strežejo govedine, saj krave častijo kot svete živali in bi njihov zakol pomenil enega izmed največjih grehov.

Kako pomembne so začimbe v indijskem vsakdanu, smo videli na tržnici začimb v Delhiju. To je velika stara stavba, kjer se od nadstropja do nadstropja vzpenjaš po ozkem stopnišču, ves čas pa te dušijo vonjave čilija. Vsak trgovec ima prostor, ki se odpira na notranje dvorišče. V tem prostoru ta tudi spi, saj le tako lahko obvaruje blago, ki ga prodaja. Najdeš vse, večina stvari pa je na pogled zelo nenavadnih. Preden prideš do vrha, se ti kar vrti od eksotične mešanice vonjev. S terase na strehi, kjer pripravljajo hrano za neko restavracijo in z ogromnimi noži sekljajo zelenjavo, pa je čudovit razgled na vrvež ulic tega večmilijonskega mesta.

ŽIVIJO ZA DANAŠNJI DAN

Za človeka zahodne kulture je zaželeno, da je individualist, materialist, povzpetic vsaj do neke mere, da je v družbo sprejet kot enakovreden član. Če niti malo ne stremi za imetjem, znanjem, napredkom, ga označimo za apatika ali nezanimiveža. Razvojna pot posameznika poteka ob nenehnih željah in načrtih. V veliki meri smo prekinili s tradicijo in vedno znova silimo v novosti. Včasih se ustavimo in vprašamo, od kod izvira vse to nezadovoljstvo, ko pa smo si pridobili vse za udobno življenje. V obsedenosti z željami zeva razkol med samo željo in njenim uresničenjem. Če se nam nekaj vendarle izpolni, pa si postavimo še višje zahteve, ker smo navajeni življenje usmerjati po ciljih.

Indijska modrost bi nas podučila, da so prav neskončne želje sovražnice miru in preprečujejo, da bi v svoji duhovni rasti prišli do globljega spoznanja sebe in zmožnosti, da se življenju predamo takšnemu, kakršno je, in mu zaupamo.

Indijce pred nezadovoljstvom rešuje popolno sprejemanje življenja, to, da ne načrtujejo za vsako ceno in si včasih privoščijo življenje iz dneva v dan. Reveži, katerih življenje je brezciljno in odvisno od posameznega dne, so del družbe in ne na njenem robu, niso preganjani ali zasmehovani. Ne samo turisti, tudi Indijci sami podarijo kaj revežu, ki prosjači, če le lahko.

V vsakdanjem življenju se Indijci zelo veliko družijo z bližnjimi, sosedi, someščani. Večino časa preživijo zunaj, ne v hišah, kar jim v večini predelov Indije omogoča pravšnja klima. Otroke ves čas nosijo s sabo in pogosteje kot drugje vidiš otroke v naročjih moških. Na vsakem koraku prisostvuješ veliki nežnosti do otrok, kar se nedvomno odraža v razvoju posameznika in naroda.

Večinoma smo izkusili pristno, neprisiljeno človeško bližino, ki jo ustvarjajo v medčloveških odnosih. Tudi

preprostejši ljudje se učijo angleščine in njihova gesta, ko se trudijo sporazumevati s tem skromnim znanjem jezika, se včasih pokaže, kot da bi čakali na stike s tujci, ki prinašajo popestritev v njihova življenja. Ne dajejo pa ti občutka, da si tujec, ne obravnavajo te z distanco. Sicer si malo bolj opazovan zaradi drugačne zunanosti in včasih oblegan s strani najrazličnejših trgovcev.

Med domačini in tujci poteka odprta komunikacija. Tudi če ni jezikovno izpopolnjena, domačini ne potegnejo zavore. Mnogi Evropejci se tam dobro počutijo prav zaradi atmosfere: neprisiljenost gest, predanost trenutnim situacijam, pozitivnost in vera v tradicijo, ki daje kulturi trden temelj, pri nas pa je v veliki meri že spodkopana.

FILOZOFIJA IN RELIGIJA

Prisotnost svetosti nekaterih krajev, čaščenje bogov in pristna religija so odraz indijske filozofije, ki ni oddaljena od vsakdanjega življenja, temveč trdno zasidrana v njem. Religija in filozofija prehajata ena v drugo, obe pa si zavzemata za duhovni razvoj posameznika. Pri obeh je najpomembnejša praksa in ne le napisano ali izrečeno, zato so živi še mnogi kulturi, čaščenja, obredja. Velik usmerjevalec njihovih življenj je karma. Dejanja v prejšnjem življenju so s tem temeljnim konceptom vzroka in učinka povezana s stanjem človeka v tem življenju. Zato upor proti dogodkom nima smisla, saj človeka skozi življenje vodi usoda, ki pa ni neka vse-mogočna zunanja sila, temveč zbirka afektov lastnih dejanj. Vedno je človekova lastna preteklost povzročila njegovo nesrečo, vendar si ta ne očita. En izrek bi lahko ponazoril njihovo dojemanje krivde, ki lahko človeka zelo obremeni: nevednež bo krivil drugega, drugi nevednež bo vso krivdo prevalil nase in trpel, razsvetljeni pa bo rekel, da je že moralo do tega priti in da ni kriv nihče. Takšno mišljenje se odraža v etiki: slaba dejanja bodo porodila še več slabih dejanj in negativno vplivala na karmo.

Indija se sicer v svoji filozofiji življenja upira napredku, ki človeka neustavljivo žene v cilje in želje, vendar ni popolnoma imuna na vplive Zahoda. V njem išče vzore za sedanjost in načrtuje bogato prihodnost v skladu z napredkom.

KAKO POTOVATI V INDIJO

Ni treba iti v Indijo in doživeti kulturni šok. Ta te lahko zaslepi že na začetku in se potem bolj ukvarjaš z lastnim razočaranjem kot pa z lepotami dežele. Nepripravljen pa bolje, da ne greš. Biti moraš odprt, vendar podučen o kulturnih razlikah, načinu življenja, administraciji, možnostih potovanja itd. Veliko prednosti pridobiš z indijskim vodičem že zaradi jezika, saj kljub odprti komunikaciji ne moreš pričakovati angleščine v odročnejših predelih.

ODPRAVIMO SE NA POT

Angelca, desno, v stavbi letališča Charles de Gaulle v Parizu pred poletom v Delhi

Na pot smo se podali z brniškega letališča, od koder smo poleteli proti Parizu. Slovo od doma je bilo težko (tudi s solzami v očeh), saj smo se z Angelco in Majo prvič podali v Indijo, pretežno v Indijsko Himalajo. Let do Pariza je bil miren, udoben, z dobrim prigrizkom. Ker je bil let proti Delhiju predviden za naslednji dan, so nam na informacijah letališča Charles de Gaulle povedali, da bomo prespali v hotelu Campanile blizu letališča, kamor nas je odpeljal brezplačen avtobus. V hotelu smo dobili dve mali sobi, lično in udobno urejeni.

Naslednji dan smo poleteli z letalom Airbus 340/300 v Delhi, kjer nas je že čakal vodič Vinej. Po ozkih ulicah, polnih trgovinic in obrtnih delavnic, smo se odpeljali do hotela Sidartha. Zunaj je bila klima kot blaga parna savna, hotel pa je bil klimatiziran, tako da smo se v njem prijetno ohladili.

Za spanje nismo imeli veliko časa, spali smo le pet ur. Na pot proti severu smo se odpravili v zgodnjih jutranjih urah.

S klimatiziranim ekspresnim vlakom, na katerem so nam postregli zajtrk, smo se napotili proti Amritsar. Ker se vlak precej časa ni premaknil s postaje, smo v

Med vožnjo z vlakom proti Amritsaru smo v Delhiju videli velike kupe smeti

tem času z zanimanjem opazovali mimoidoče: eni so si čistili zobe, drugi počivali čepe, spet tretji hiteli v nam neznano smer. Videli smo tudi prodajalce živil in raznih drobnih predmetov ter čistilce čevljev. Bilo je še veliko drugih posebnosti, med katerimi velja omeniti, da prostor od perona do tračnic lahko postane tudi prostor za

Videli pa smo tudi lepo obdelana polja, kjer je povečini rasel sladkorni trs, ponekod tudi riž

malo potrebo moških.

Do Amritsara smo potovali približno štiri ure, medtem pa opazovali lepo obdelana polja, kjer je povečini rasel sladkorni trs, ponekod tudi riž. Umazanije zunaj naselij ni bilo videti, v mestih pa marsikje na kupe. Največji problem je odvržen polivinil.

Sredi dneva smo prispeli v Amritsar. Bilo je izjemno vroče, zato smo pohiteli v sikhovsko versko središče, kjer kraljuje prečudovit Golden tempel or Darbar Sahip, ki je prevlečen s 100 kg zlata. Pred vhomom v versko središče smo se morali sezuti in si pokriti glave ter nato bosu nadaljevati pot po močno segretem be-

Pred vhomom v versko središče Sikhov smo se morali sezuti in si pokriti glave

lem marmorju do središča templja, kjer se je ob petju in igranju na tradicionalne indijske instrumente, kot so sitar (navadna kitara), tablo (boba), surbahar (podobno kitari, z več strunami) in shehna (pihalo s tresočim zvenom), odvijal vrhunec obrednega dejanja.

Zaradi ekstremizma, verskega in političnega, so se sikhi leta 1984 zaprli v to svetišče. Upor je bil krvavo za-
dušen. Indiro Gandhi, ki ga je naročila, je štiri mesece kasneje ubil njen telesni stražar, ki je bil sikh. Nekaj let kasneje se je na tem mestu po upor enako zgodilo njenemu sinu Radživu.

Pot nas je iz vrveža tega mesta vodila naprej v poduhovljen predhimalajski svet, kjer je zatočišče Tibetan-
cev, prebeglih iz matične domovine, ki so jo leta 1954 okupirali Kitajci. Še prej smo morali na mejnem pre-
hodu iz Punjaba v Himalach Pradesh pokazati potni list z veljavno indijsko vizo, ki velja le za tujce. Sicer pa
smo v Indiji potovali po petih zveznih državah: Haryana, Punjab, Himachal Pradesh, Jammu in Kashmir ter
Uttar Pradesh.

V verskem središču Sikhov v Amritsaru je čudovit Golden tempel or Darbar Sahib, ki je prevlečen s 100 kg zlata

VRVEŽ NA INDIJSKIH CESTAH

Z razmaganim in škripajočim džipom smo se kar nekaj ur vozili po indijskih cestah. Sprva se nam je zdelo, da vsak vozi po svoje in da vse skupaj v ravnovesju držijo srečna naključja, ko voznik vozila, ki drvi nasproti, v zadnjem trenutku zavrti volan in ob tem še navdušeno trobi. Edino pravilo, ki se ga vsi vestno držijo, je hupanje, in to ob vseh mogočih priložnostih: »Odmakni se, prehitevam!«, »Ej, spelji, imam slabe zavore!«, »Hej, tebe pa poznam, si zet od prijatelja mojega brata!« Trobijo kravam, psom, ptičem, opicam, ki po nesreči zaidejo na cesto.

Človek se na začetku počuti kot v lunaparku: premeta te na sedežu, vsa okna so na stežaj odprta, da ti veter vrtinči lase, hitrost je za razmere na cestah prevelika. Ob tem te zabava še neverjetna raznolikost prevoznih sredstev: kamele, vprežene v vozove, ki dajejo občutek daljne preteklosti, motorji, ki običajno prevažajo preveč ljudi naenkrat, tricikli ali rikše, motorne ali na pedalni pogon, ki so običajno prepolne potnikov in okrašene kot v cirkusu, zelo novi in zelo stari avtomobili, tovornjaki, poslikani s podobami hin-

Ovir na cesti, kot so te opice, je veliko, zaradi njih vozniki avtomobilov pogosto z veseljem hupajo

dujskih bogov in z napisom, ki spodbuja k prehitevanju: »Blow horn, use dipper at night!« (»Pohupaj, ponoči pa poblendaj z lučmi!«) Ob vsem tem križanju poti in jeznem mahanju z rokami pa ne vidiš grenkega izraza na obrazih, tudi nesreče so začuda redke. Nekaj takega bi si včasih želel tudi naš voznik.

Ko smo zapustili zvezno državo Punjab, so nas pričakale gorske ceste. Lukenj je bilo povsod veliko, saj vsakoletno monsunska deževje v tem predelu Indije običajno prehitni namene popravila. Kljub videzu zapuščenosti cest pa se te ves čas popravlja, krpa, asfaltira, in to ročno, vsaj v gorskih predelih. Ob cestah srečuješ ljudi, ki čepijo in vztrajno drobijo kamenje, druga skupina ljudi – omeniti je treba, da je delovne sile v Indiji na pretek – pa pripelje smolo in gorivo. Pod kotli s črno lepljivo smolo zakurijo, vanj vmešajo zdrobljen pesek in to brozgo nanosijo na pripravljeno cestno podlago, ki jo ženske prej skrbno pometejo. To na videz neučinkovito in počasno »flikanje« cest hrani milijone najrevnejših ljudi, ki prihajajo delat sem tudi iz Nepala in juga Indije. Tega projekta se je država lotila pred približno desetimi leti, da ji ne bi več očitali, da svojim ljudem ne ponuja državnih služb. Ti ljudje so po upokojitvi deležni pokojnine v višini 500 indijskih rupij letno, kar je pri-

Pa tudi prometni zamaški so na cestah pogosti

Za medkrajevni promet je v Indiji dobro priskrbljeno. Tudi v najodročnejši kraje pelje avtobus dvakrat na dan

bližno 7,13 EUR. Znesek ne zadostuje niti za hrano, vendar je vsaka rupija dobrodošla v državi brez socialnega varstva. Za stare ljudi skrbijo njihovi otroci, po tradiciji sinovi, saj hčere po poroki zapustijo domove in se preselijo k možu in njegovi družini. Kdor nima sinov, mora v starosti na cesto in tako zadnja leta življenja preživi z beračenjem. Za nas je to dejstvo grozljivo in nesprejemljivo, za njihov način mišljenja pa je to le del življenja: človek se mora postopoma odpovedati vsemu, kar ga veže na ta svet, saj ga po smrti čaka novo življenje – če je živel dobro in pošteno, nastopi reinkarnacija bodisi v lepše življenje človeka ali katere izmed svetih živali: krave, kače ali opice.

Danes se razmere glede tega spreminjajo. Starodavni kastni sistem, ki človeka že ob rojstvu zapečati in omeji na krog ljudi iz iste kaste ter na poklic, ki ga ta kasta opravlja ne glede na zmožnosti in stremljenja, preplavlja svobodomiselnost mladine, ki išče vzore na Zahodu. Vedno več je porok iz ljubezni, ki jih tako ne odrejajo več starši, pa tudi nekatere hčere sedaj že skrbijo za svoje starše in jim omogočajo udobno starost. Če se vrnemo h gorskim cestam, so nekatere prava mojstrovina: vklesane so v čisto skalo, sicer enopasovno, a z odstavnimi pasji. Ko se tvoje vozilo umika drugemu vozilu, lahko zreš v prepad pod sabo in se tolažiš

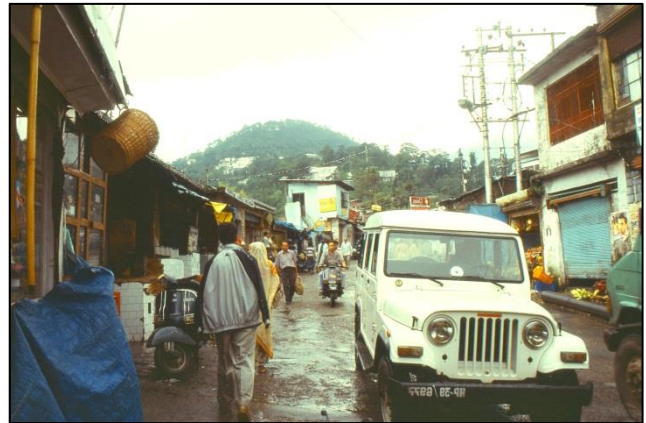

Po prihodu v Dharamsalo smo se povzpeli do apartmaja Meshrar-Nalagork na višini 2000 m, kjer smo prenočili

z mislijo, da ti je namenjeno živeti. Ampak človek se vsega navadi in tudi pogled na nepredstavljljive globine sčasoma vzljubiš kot del panorame.

Medtem ko vladata na ravninskih cestah hitrost in zmeda, gorske ceste s svojo neizprosno pri voznikih izzovejo strpnost in solidarnost. Neštetokrat je treba voziti vzvratno, neštetokrat čakati, če se kaj popravlja. Čas se ustavi, besede »mudi se mi« nimajo pomena. Življenje se obrne po svoje.

Obrazi delavcev včasih v človeku vzbudijo sočutje. A pomilovanja ti ljudje nočejo, so namreč ponosni na svojo prepuščenost v usodo. Pri nas bi že zdavnaj grbančili obraze in črno gledali, a tam se črne oči svetijo v volji do preživetja. Ljudje z rokami čistijo kanale ob cestah; največkrat sta zaradi nezadostne prehrane potrebna dva, da dvigneta lopato – drugi na nasprotni strani povleče na lopato privezano vrv, ko jo je treba dvigniti, in tako pomaga prvemu. Težko kamenje prenašajo matere, medtem ko na njihovih hrbtih spijo otroci.

Med našim ogledom Dharamsale se je močno ulilo, kar pa ni bilo slabo, ker je voda po klancu očistila cesto nesnage

Zime so v Himalaji neizprosne in snežni zameti velikokrat onemogočijo promet. Med letom so prometne povezave javnih prevozov zelo dobre, avtobusi pa vedno polni, saj Indijci veliko potujejo in romajo po svoji deželi. Tudi v najodročnejše kraje pelje avtobus dvakrat na dan. Ljudje ob vsem tem ohranjajo veselje. V vseh vozilih skoraj vedno z največjo jakostjo igra radio z indijsko pop sceno, ob cestah pa ljudi vedrijo napisi, namenjeni zmanjšanju hitrosti: »I love you baby, but not so fast!« (»Rada te imam, ljubi, ampak ne tako hitro!«), »Be patient, I'm waiting for you!« (»Bodi potrpežljiv, saj čakam nate!«), »Drive slow for ling life!« (»Vozi počasi za dolgo življenje!«) itd. Velikokrat naletiš na vdore, prednje pa postavijo obvestila, kot je: »Be patient, the earth is still moving!« (»Bodi potrpežljiv, zemlja se še premika!«) Poleg zanimivih napisov, ki ne prepovedujejo, temveč nagovarjajo, so skoraj za vsakim voglom postavljena znamenja hindujskim bogovom. Bolj ko te vodi pot proti Kitajski – Tibetu, več je

budističnih svetih znamenj, kot so »Shanti Stupa«, nekakšni spomeniki razsvetljenemu (Budi) in znamenja miru, razobešene pa so tudi molilne zastavice, ki plapolajo v vetru ter molijo za mir in vse dobro na svetu. Na prelazih se vozniki skoraj vedno ustavijo ob znamenjih bogov, svetih silah, kjer se priporočijo za srečno nadaljevanje poti. Sveti kraji so v Indiji nekaj, kar še ni pozabljeno in kar častijo vsi, ne glede na pripadnost različnim veram.

Ceste so del indijskega vsakdana, in čeprav se zdijo nemogoče, te pripeljejo kamor koli, tudi v najodročnejše gorske vasice. Včasih se voziš in voziš ter se ti zazdi, da zadnje naselje sploh ne obstaja, saj se ti vedno znova odpirajo pogledi na vasice in mesteca, ki dajejo divji pokrajini čaroben učinek. Opozarjajo na človekovo prilagodljivost in iznajdljivost. Te odporne vasice se končajo šele pod najstrmejšimi in najbolj belimi vrhovi, kjer lahko domujejo le še bogovi. Po Indiji, deželi barv in raznolikosti, pa nas niso vodile le ceste, temveč tudi navidezna razpotja, ki vodijo po čudoviti gorski pokrajini.

Med potjo proti Nalagarhu smo si na 601 m visokem samotnem hribu ogledali kamniti tempelj Masrur s častljivo starostjo 1200 let.

Po skoraj deseturni vožnji od Dharamsala smo se pri-

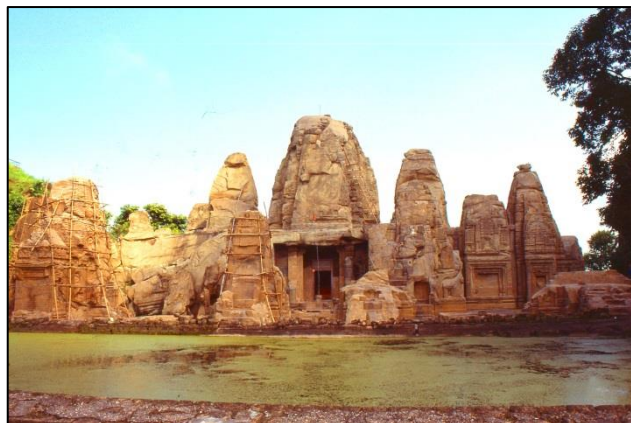

Budisti se izobražujejo tudi tako, da izmenično sprašujejo enega in drugega

peljali v Nalagarh, kjer smo se namestili v kraljevi palači, spremenjeni v hotel Radha Mahal.

Po prihodu v Dharamsalo smo se povzpeli do apartmaja Meshrar-Nalagork na nadmorski višini 2000 m. Ponoči smo poslušali pravo monsunsko deževje, jutro pa je bilo jasno. V Dharamsali smo si najprej ogledali ašram, hinduistični tempelj, najpomembnejši pa je bil za nas budistični tempelj McLeod Ganju z muzejem. V tem mestu običajno prebiva Dalajlama, zato je v njem veliko tujcev in romarjev.

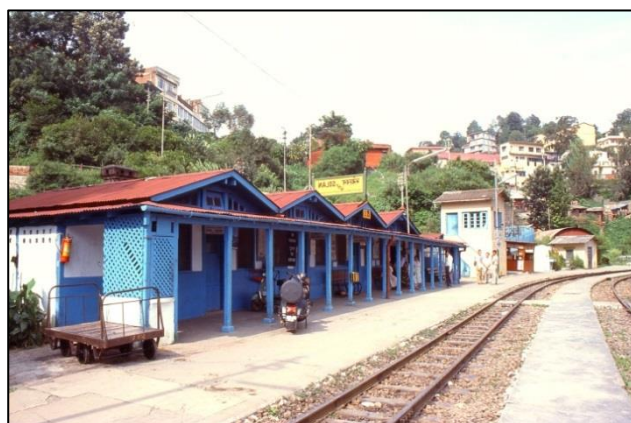
Spremenjeni v hotel Radha Mahal. Večerja je bila v hotelu »kraljevska«, Maja pa si je po večerji privoščila še

Tisoč dvesto let stari tempelj Masrur sedaj obnavljajo

Po prihodu v Nalagarh smo se namestili v kraljevi palači, spremenjeni v hotel Radha Mahal

V Salinu smo želeli vstopiti na ozkotirni vlak za Shimlo, a smo ga žal zamudili

masažo. Tu smo se srečali z gospodom Irvinderjem, lastnikom indijske agencije v Manaliju.

Naslednji dan smo pot nadaljevali po zelenem delu Indijske Himalaje. Med potjo smo se ustavili ob trdnjavi iz dvanajstega stoletja s 360 zaporniški celicami. Potomec krutega kralja je v tej trdnjavi živel še v funkciji ministra. Trdnjavo obnavljajo zato, ker zaporniške celice želijo spremeniti v hotelske sobe.

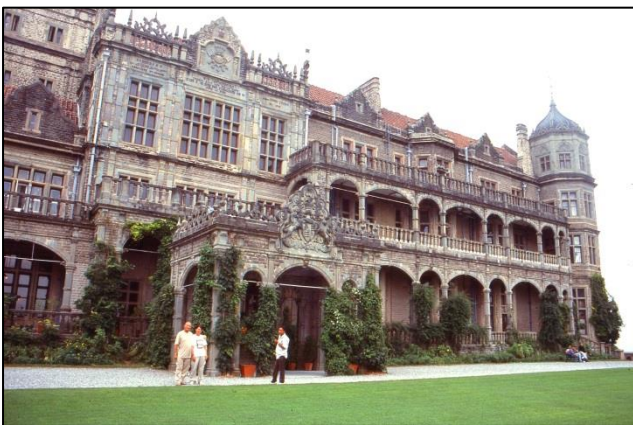

Mesto Shimla je zgrajeno na veliki strmini, v zgornjem delu na nadmorski višini 2200 m, je z ulicami povezano z dvigali

Ko smo po divji vožnji z džipom prispeli do ozkotirne železniške postaje v Salinu, smo ugotovili, da smo vlak za Shimlo zamudili. Ta gorska železnica ima svojo znamenitost, a nam je ni bilo dano doživeti. Tako smo z džipom nadaljevali pot do Shimle.

Mesto Shimla, zgrajeno na veliki strmini, v zgornjem delu na nadmorski višini 2200 m, je z ulicami povezano z dvigali. Naravnega koščka ravnine pravzaprav ni, razen na zravnem zgornjem delu. V tem mestu smo se zavedali dveh principov: moči tradicije in preživetja. Tu gre za preživetje vsega, kar biva: narave, živali, ljudi. Ti dve temeljni načeli ustvarjata nenapisana pravila, ki so močnejša od vsakršne ustave. Močno je prisotno tudi »sveto«, sveto v smislu spoštovanja živega bitja.

V mestu smo si ogledali Indian Institute, vladno palačo iz leta 1888. To je bila prva vladna stavba z elektriko, delujočo od marca do oktobra, kamor so se pred vročino umaknili vladajoči angleški krogi. Stavba je sedaj v uporabi predsednika Indije. V stavbi sta bogata knjižnica z več kot milijon knjigami in konferenčna dvorana, v kateri so tapete stare 120 let in še vedno dajejo steni posebej imeniten videz. V tej konferenčni sobi se je odločalo o pomembnih stvareh, tudi o odločitvi za vojno med Indijo in Pakistanom.

Vladna palača Indian Institute iz leta 1888 je sedaj v uporabi predsednika Indije

Sledil je ogled zelene okolice, deloma porasle z iglastim drevjem, kjer so lepi prostorčki za golf, prostori za kampiranje in urejene steze za jahanje konj. Tu je uporabljen vsak košček zemlje. Veliko je tudi cvetja.

Naslednji dan smo zjutraj zapustili Shimlo in se prepustili v varstvo Deiju, drugemu vozniku džipa, vajenemu voziti nad gorskimi prepadi, kar smo kmalu izkusili. Od Shimle naprej smo se vozili nad globoko prepadno dolino, kjer teče velika reka Sutlej, se spustili do nje, prek mostu prešli na drugo stran in se dvignili po strmem pobočju do vasice Sarahan, kjer smo se namestili v hotelu Srikhand. V gorski vasici smo najprej obiskali tempelj z znamenito arhitekturo, nato pa smo se srečali s svetim možem Babo, s katerim je stekel zanimiv pogovor o njegovem življenju v samoti in o njegovih meditacijah. Pustili smo mu mali radio, da je ponoči lahko poiskal novice, in se dogovorili za jutranje srečanje.

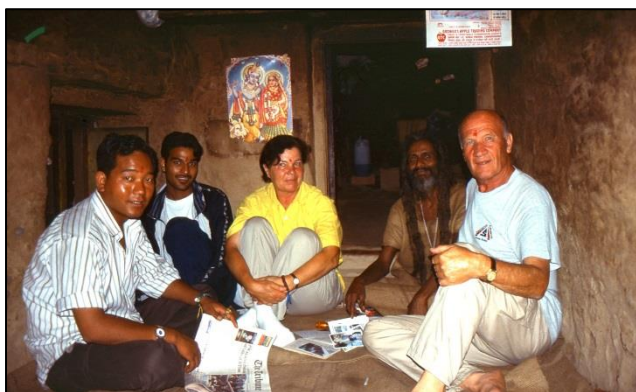
Od Shimle smo se kmalu z džipom spustili v globoko prepadno dolino, kjer teče reka Sutlej, prek mostu prešli v dolino Baspa, kjer smo se dvignili po strmem pobočju do vasice Saharan

Pred srečanjem z Babo smo obiskali še tempelj boginje Durga, v katerega nismo smeli vzeti nič usnja, tudi ure z usnjenimi paščki ne, zato smo take stvari pustili pri oboroženem stražarju. Ko smo nato obiskali še svetega moža, nam je ta vrnil radio, saj naj bi ga novice motile pri meditaciji. Sledil je še pogovor o tem, kako zdrži tako sam v samotni skalnati votlinici, ob tem pa nam je razložil, da mu hrano prinašajo vaščani, da je ves čas v raševinasti obleki, za meditacijo pa da jemlje izcedek konoplje. Pojasnil nam je tudi svojo predstavo o bogu: »Bog je ljubezen, ljubezen je Bog.«

Pot smo nadaljevali z vožnjo po prepadnih cestah in se v času kosila ustavili v gorskem mestecu Kalpa. V Sangli nad dolino Baspa smo se utaborili v Kinder kampu na višini okrog 3000 m. Bivali smo v udobnih šotorih pod goro Kinnaur Kailash, visoko 6050 m. V osrednjem

šotoru, ki je bil večji od ostalih, je bila jedilnica, okrog kampa pa so bile za kuliso še druge 4000–5000 m visoke gore, ponekod s čudovitimi plezalnimi stenami, ki naj bi jih s pridom uporabljale plezalne šole. In še to: okrog kampa rastejo jabolka, breskve, orehi itd., po dolini Baspa pa vse do 3500 m visoko ležeče vasice Čitkul še ajda, oves, korenje, zelje, repa, krompir, grah in buče.

Naslednji dan smo obiskali Čitkul (Chitkul), kjer smo se srečali s tamkajšnjimi prebivalci, spoznali pa tudi

Poleg mene so bili pri svetem možu Baba tudi Angelca, Vinej, naš vodič in Deij, gorski voznik džipa

nekatero domače obrti, kjer sta izstopala preprost mlin za mletje moke in šivalnica z napravo Singer na nožni pogon. Čitkul je zadnja vas v dolini Baspa pred kitajsko mejo. Sicer pa je vsak dan nepredvidljiv tako glede pokrajine kot glede uslug in srečanj z ljudmi.

Ko smo se vračali, smo obiskali tempelj Badri Hath, kjer sta Angelca in Maja darovali cvetje, kar je navdušilo tamkajšnje žene, tudi eno osemnajstletnico, ki nas je povabila na čaj v svoj dom. V stanovanju, v katerega

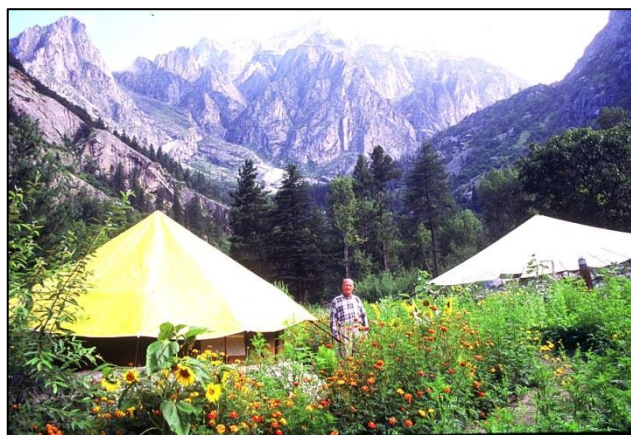

V steno vklesana cesta nad dolino Baspa je bila med vožnjo za nas strašljiva

smo vstopili, je bila le ena soba, v kateri živi z možem in moževimi starši. Oprema sobe je bila zelo preprosta: dve ležišči s slamo, skrinja, klop in polica. Na polici so

bili kuhalnik na plin, kovinski lonci, kozarci in krožniki, v kotu še obešalnik za obleke.

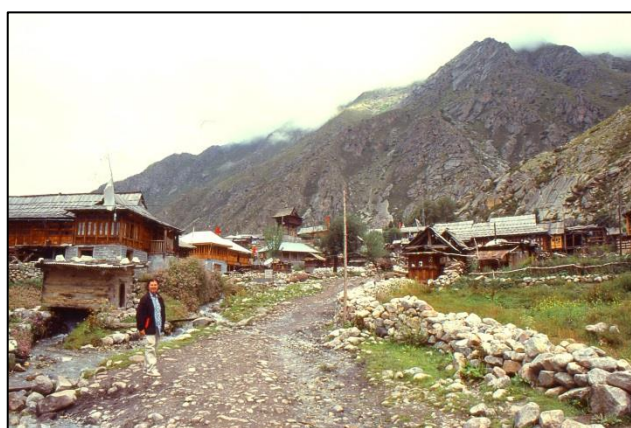
Med kuhanjem čaja nam je opisala skromno življenje in tudi svojo žalostno zgodbo: izgubila je prvega otroka. Ker je bila ponovno visoko noseča, sta ji Angelca in Maja podarili nekoliko večjo vsoto denarja za nakup otroške garderobe. Ko je pogledala podarjeno vsoto, nam je povedala, da mora za toliko denarja njen mož delati cel mesec. Za naše razmere podarjena vsota denarja ni bila velika, za njih pa izjemna.

V Sangli smo se ustavili, kjer smo taborili v Kinder kampu na višini okrog 3000 m

Sledil je ogled nekdanje sedemnadstropne vladne hiše, kjer v posebni sobi pozimi hranijo verske kipe iz okoliških krajev. Ustavili smo se še pri lastniku kampa, ki nas je povabil v njegovo bogato hišo na čaj.

Ponovno smo se vračali po cesti, ki nam je že prvič dvignila adrenalin, ko se človek pomiri samo z molitvijo. Ko smo prispeli v kraj Kafnu, smo spoznali Tekuja, novega vodiča trekinga, kuharja Luluja in njegovega

Čitluk, na višini okrog 3500 m, je zadnja vasica v dolini Baspa pred kitajsko mejo

pomočnika, mulovodca in njegova dva pomočnika z njihovimi tremi mulami, istočasno pa smo se za nekaj dni poslovili od vodiča Vineja in voznika džipa Deija. Kmalu smo vstopili v že pripravljen šotor, kjer smo ob

Gorske ceste delavci asfaltirajo povsem ročno

Med vzpenjanjem na Bhaba Pass se nam je odprl čudovit razgled

Na začetku trekinga proti visokogorskemu prelazu Bhaba Pass, visokem 4980 m. Poleg mene stojita Angelca in Maja

sveči večerjali. Zgodaj zjutraj smo se iz Kafnuja podali na treking proti Musrangu oziroma Lanoku, kjer smo kampirali na višini 3350 m, do katerega je bilo okoli šest ur hoje. Naslednji dan smo se podali na strmejšo pot proti 4190 m visoki Tauti, kjer je bil naš drugi tabor. Tu je še vedno zeleno področje Himalaje s pašniki, v spodnjem delu pa tudi z nekaj drevesi in grmovjem. Dvakrat smo prestopili mrzla in manjša deroča hudournika s stopljenega ledu oziroma snega v višavju ter srečali pastirje ovac, ki so jih pasli zlasti na pobočjih nad bolj ali manj zamočvirjeno Tauto. Noč je bila jasna in zelo mrzla.

Naslednje jutro smo precej zgodaj vstali zaradi predvidenega strmega skalnatega vzpona do poledenelega prevala Bhaba Pass, visokega 4980 m. Naprej nas je čakala dolga pot do vasice Mud Purko, pred katero smo kampirali na okoli 4180 m nadmorske višine, kjer je manjša ravnina z redko poraslo travo. Naokoli je bilo videti samo skalovje in kamnit prod, le sredi doline je tekla voda izpod ledenika na prevalu. Za hitro postavitvev šotorov so poleg vodiča Tekuja poskrbeli mulovodec, kuhar Lalu in njegov pomočnik. Blizu nas so kampirali tudi gonjači konj, s katerimi smo se srečali že na vrhu prevala Bhaba Pass. Na srečo noben izmed nas

Med vzponom smo trikrat prečkali ledeno mrzlo deročo vodo

treh ni imel težav z višino, kar je bil dober znak za naprej.

Dobro uro po prihodu se nam je iz bližnje samotne kmetije približalo mlado dekle s košem na rami in brez besed začelo pobirati živalske iztrebke, ki so posušeni namenjeni za kurjavo.

Naslednji dan smo obiskali vasico Mud Purko, ki leži na nekaj manj kot 4000 m nadmorske višine. Tam smo si ogledali mlačev žita, pri kateri so po raztresenih snopih hodili v krogu štirje konji, in se nato odpravili do manjšega vaškega templja ob skali, ki pa je bil zaprt in si ga nismo mogli ogledati.

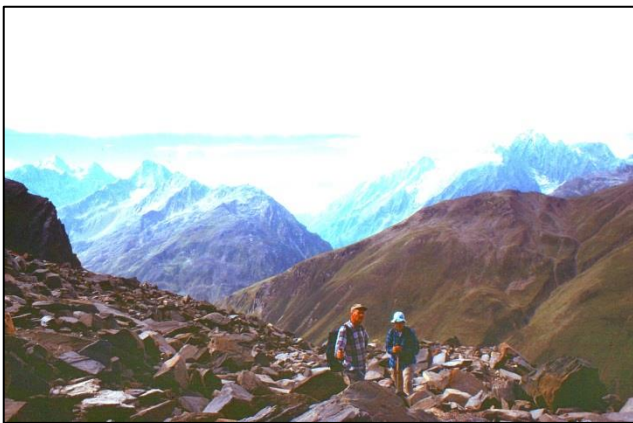
Ker je treking v Trans Himalaji potekal v smeri doline Spiti, ki se nadaljuje proti severozahodu, je bila naša naslednja točka za kampiranje v 3800 m visokem Bara Balandarju, ki je ob vasici Tilling, do kamor smo potovali dobre tri ure. Še prej pa smo prečkati hudourniško reko Pin, ob kateri smo se v čistem potočku temeljito umili in si oprali nekaj prepotenih majic. Nato smo prestopili viseči rečni most do Tillinga, kjer smo naleteli na skupino mladih fantov in nekaj deklet, ki so nam takoj ponudili njihovo doma varjeno pivo. Zaradi dokajšnje žeje smo se na ponudbo z veseljem odzvali, zanimalo pa nas je tudi, kakšnega okusa je pivo. Bilo je dobro. Po ogledu bližnjega manjšega svetišča, nameščena

Na 4180 m nadmorski višini smo na bolj ali manj zamočvirjeni uravnavi Taute postavili drugi tabor

ob skalovju, smo se vrnili v tabor, kjer so gonjači konj zvečer pripravili ogenj s posušenimi konjskimi iztrebki. Poudariti je treba, da so iztrebki goreli lepo, enakomerno in brez smradu.

Ko smo nadaljevali pot proti vasici Mud, smo ponovno prečkali deročo reko Pin, ki dobi največ vode izpod ledenika na prevalu Pin Parvati Pass, ki leži na višini 5319 m. Reko smo prečkali s pomočjo letečega mostu. To je nekakšen železen zaboj, s kolescem pritrjen nad debelejšo žico. Izmed nas treh se je najprej v ta zaboj usedla Maja, Teku, ki je stal na drugi strani reke, pa jo je s tanjšo žico povlekel k sebi, kar je ponovil tudi pri Angelci in meni. Da pa je lahko on prvi prišel prek reke, mu je pri tem veliko pomagalo poznavanje tehnike. Sledilo je še nekaj hoje ob veliki reki Pin, nakar smo ponovno prestopili to reko, a tokrat prek majavega visečega mostu. Pešci smo se prek mostu sprehodili brez večjih težav, mule in konji pa ne. Gonjači so žival preganjali čez most z metanjem kamenja v njih in z glasnim vpitjem, a živali so se zaradi bojazni, da padejo v široko in deročo vodo, na vse mogoče načine upirale. Precej dolgo je trajalo, da so živali prehodile most, eden od konj pa je sredi zibajočega se mostu celo padel, a se na srečo pobral in brez poškodb prišel na drugo stran.

Do 4980 m visokega prelaza Bhaba Pass naju je z Angelco ločilo še okoli petdeset metrov vzpona

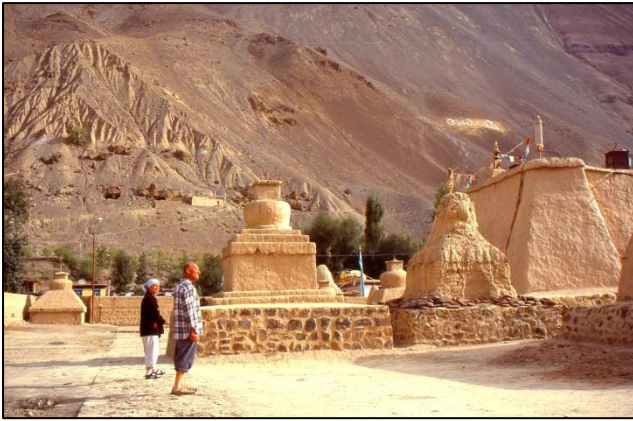
Pogled na dolino Spiti, koder nas je vodila pot, je bil čudovit

Deročo reko Pin smo prečkali tako, da smo se usedli v železni zaboj, Teku, naš gorski vodič, pa nas je potegnil na drugo stran

Po srečnem prečkanju mostu in vsem, kar je pred tem sledilo na trekingu, smo takoj po prihodu v vasico Mud zagledali džip, ob katerem sta smeje stala in nas od daleč pozdravljala prejšnji in nadaljnji vodnik Vinej in voznik Dei. Na drugi džip, predelan v mali tovornjak, ki je stal poleg, so po našem prihodu naložili opremo za kampiranje, ki je nismo več potrebovali, vanj pa so poleg voznika vstopili dosedanji vodnik Teku in kuhar Lalu s pomočnikom. Ti so pot nadaljevali po dolini Spiti Veri do Kaze, medtem ko smo se mi odpravili do manjšega mesta Tabo v bližini. V vasici Mud smo se razšli tudi z gonjači mul, ki so nam nosile prtljago. Sledilo je še nekaj hoje po stezi in prispeli smo do ceste, kjer nas je že čakal džip. Odpeljali smo se po slikoviti dolini Spiti Veri do mesteca Tabo.

V Tabu smo si ogledali skoraj 1500 let star budistični tempelj v razvalinah, pa tudi jame v steni, kjer so nekoč bivali revni ljudje. Ker so ljudje pričakovali, da se bo ob okrogli obletnici tega templja slavnosti udeležil tudi Dalajlama, je bilo v mestu čutiti ta prihod že takrat, saj je bilo videti precej cvetja in tudi kraj je bil urejen. Ker smo tega dne imeli še nekaj časa, smo se odločili, da se udeležimo večerne kinopredstave. Ko smo prišli do stavbe, kjer naj bi si ogledali film, pa smo

V Tabu smo si ogledali skoraj 1500 let star budistični tempelj v razvalinah, pa tudi jame v steni, kjer so nekoč bivali revni ljudje

izvedeli, da je na programu pornofilm. Ker tega filma nismo želeli gledati, smo to povedali tamkajšnjemu hišniku. Rekel nam je, naj vseeno pridemo, da bodo predvajali en drugi film. In res, ko smo zvečer vstopili v malo dvorano, je bil na sporedu ljubezenski film. Najprej smo se vprašali, kako in kje se bo predvajal film, pa smo hitro ugotovili, da s pomočjo kasete na nekoliko večji televizijski napravi. V tej dvorani se je nabralo veliko ljudi, predvsem mladine, torej fantov in deklet. Razen nas ni bilo nobenega starejšega. Med predvajanjem filma oziroma slik je bilo v mali dvorani zelo živahno, sicer pa so se med smehom najbolj slišala dekleta, ki so se na skrivaj dotaknila marsikaterega fanta, tudi mene.

Po neponovljivih doživetjih v Tabu smo se odpeljali v kraj Gungrija, kjer je bil v osmem stoletju spodbujen tantrični budizem (doktrina – hindujski in budistični spisi, ki obravnavajo različne tehnike k usmerjanju širjenja posameznikove zavesti in osvobajanju od spon narave in materije).

Po Gungriju smo obiskali samostan v Dhankarju, kjer smo po naključju prisostvovali slavnostnemu prenosu svetih kipov iz Kalpe. V pritličnem delu samostana je nato sledila molitev budističnih menihov, ki z menja-

Po prihodu do samostana Dhankar smo po naključju prisostvovali slavnostnemu prenosu svetih kipov iz Kalpe

jočimi glasovi ustvarjajo posebno, lahko bi rekli meditativno ozračje. V molilno dvorano so povabili tudi nas, da jim prisluhnemo, in nam ponudili čaj. Po tej lepi in doživeti slovesnosti smo se pred samostanom z nekaterimi mlajšimi menihi še slikali, nakar smo z džipom nadaljevali pot strmo navzgor do vasice Lha Lun, ki leži na višini 3850 m. Tam smo si ogledali zelo star budistični tempelj. Po ogledu bližnje gorske okolice smo prespali v celici meniha.

Na splošno o trekingih v Himalaji in o našem trekingu

Treking je vrsta planinarjenja, za katero je značilno, da pohodniki največkrat najamejo vodiča in mule ali osle, ki nosijo hrano in prtljago. Veliko se jih odloči tudi za kuharja, pridruži pa se mu še njegov pomočnik. Le redki se odločajo za samostojno planinarjenje po Himalaji, saj so zemljevidi zelo slabi, netočni, doline pa se cepijo in vejajo v neskončnost, tako da je orientacija za neizostreno oko zelo težavna. Takšni podvigi so zelo tvegani in se večkrat končajo z izginotjem oseb, ki odtavajo v neznano.

Mi smo se odločili za popolno spremstvo in izkazalo se je, da je bila naša odločitev pravilna. Ko človek hodi od pet do osem ur na veliki višini (od okoli 3000 m do okoli 5000 m), je zelo izčrpan in si želi umik pred žgočim soncem, kuhanje pa mu po dnevni turi niti ne pride na pamet. Vedno so nas ob prihodu v prostor kampiranja postregli s čajem ter nam skuhalo dobro in raznoliko večerjo, večinoma indijske, kitajske ali nepalske jedi, tako da so naše potovanje spremljali še avtentični okusi. Šotore lahko popotnik prinese zraven sam ali pa si jih izposodi pri kakšni turistični agenciji, pri kateri najame vodiča in ostale pomočnike. Zanimivo je bilo, da smo pričakovali spremstvo le nekaj ljudi, zbralo pa se jih je več, kot je bilo nas: vodič (včasih se mu je pridružil še pomočnik), kuhar, pomočnik kuharja in mulovodec z dvema gonjačema, ki so skrbeli za delavne živali, ki na svojih hrbtih potrpežljivo nosijo tudi do 80 kg težko raznovrstno opremo. To, da plačaš več ljudi, kot jih potrebuješ, je v Indiji običajno, saj je delovne sile na pretek, ljudje pa se na vse načine znajdejo pri zaslužku za vsakdanji kruh. Takšna »odprava« je za naše razmere še vedno poceni. Znesek, ki smo ga odšteli za prvi petdnevni treking z vsem tem spremstvom vred, je bil manjši, kot če bi pet dni planinarili po naših gorah ter spali in jedli v planinskih kočah.

Drugi dan smo začeli s trekingom na višini 3850 m v zgodnjih jutranjih urah, da smo lahko še pravočasno prečkali ledeniško reko, ki v popoldanskih urah zaradi močnejšega sonca in posledično večje količine stopljenega snega naraste ter postane zelo deroča in težko prehodna. Spremstvo, razen vodiča, nas je prehitelo že na začetku, saj so vajeni hoditi na velikih nadmorskih višinah. Ko smo prispeli do prostora kampiranja, so že postavili vse šotore in nam skuhalo čaj.

Naslednjo noč smo prespali na višini 4180 m, to je pod 4890 m visokim prevalom Bhaba Pass, ki smo ga osvojili drugi dan. Vzpon je bil počasen in zdelo se je, da se pred očmi odpirajo vedno nove strmine. Po petih urah smo zagledali bleščeči se ledenik, na vrhu pa budistične zastavice, ki so nas pozdravljale v mrzlem vetru, in Shanti Stupo, budistično sveto znamenje miru, spomenik velikemu Budi. Na vrhu se nam je odprl veličasten pogled na dolino Spiti, kjer v zgornjem delu zaradi redkega dežja in velike višine ni videti niti travne bilke. Imeli smo občutek, kot da hodimo po Luninem površju, le da dolino po dolžini na pol preseka ledeniški potoček, ki se v dolini pridruži mogočni reki Pin.

Četrty dan smo prišli v prvo vasico v dolini Spiti Mud Purko, kjer so tedaj mlatili pridelek ječmena, ritem priganjanja vpreženih živali pa je odmeval daleč naokoli. Tu živijo delavni ljudje, ki se pozimi borijo z neusmiljeno zimo. Njihove domove zasneži tudi do nekaj metrov snega, veter neprestano brije, kuhajo in grejejo pa se s posušenimi živalskimi iztrebki, ki jih otroci in ženske pridno pobirajo vse leto. Družine so velike, običajno s pet ali več otroci, zato so potrebne precejšnje zaloge hrane, ki jo pridelajo s pomočjo namakanja. Vode je seveda dovolj, saj se mogočni ledeniki po vrhovih gora topijo od aprila do septembra, kolikor traja poletje. Pokrajina ima posebno barvitost: neštete odtenke peščenih barv, rdeče, sive in rjave, redki oblaki pa rišejo sence po pobočjih gora. Za naš zelenje navajen pogled je precej nenavadna.

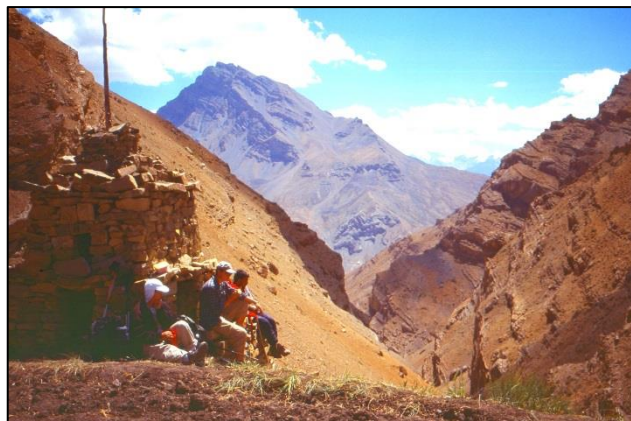
Peti dan smo kampirali v bližini vasi Tiling, ki leži na višini 3800 m. Ob našem prihodu so k nam takoj prihiteli vaški otroci vseh starosti in nas prosili za bombone, nato pa so nas do večera opazovali in se okrog nas igrali družabne igre.

Drugi treking je bil krajši, kampirali smo le dvakrat. Na poti smo srečali kar nekaj domačinov, ki so pot, ki smo jo ubrali, uporabljali za povezavo med gorskimi vasicami. Človek misli, da je zašel v samo divjino, nato pa srečaš lahkonožega domačina, ki nas smeje prehitava in pozdravlja z »džule«.

Treking je čudovita oblika spoznavanja dežele. Obiščeš tudi odročne vasi in samostane, v miru opazuješ naravo ter njene metamorfoze oblik in barv, preživljaš večere ob tabornem ognju in hkrati preizkusiš še svojo fizično moč. Pri tem ne gre za ekspedicije osvajanja vrhov, ki so veliko dražje in nevarnejše, saj so na tem področju Himalaje vsi vrhovi visoki nad 6000 m. Na treking se lahko poda vsak, ki ima kondicijo in izkušnje s hojo po gorah ter nekaj dobre volje in ljubezni do čiste narave.

DRUGI TREKING

Na prvem trekingu smo premagali 4890 m visok preval Bhaba Pass, od koder smo se spustili v dolino Spiti, na drugem pa smo prečkali nenavadna področja na višini 4000–6000 m, ki so brez kakršnega koli zelenja. Tudi

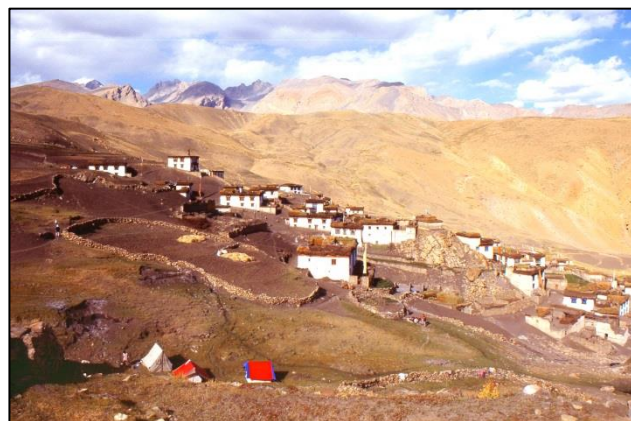
Od vasi Lha Lun smo se najprej za okoli 100 m spustili navzdol, od koder smo krenili po ozki soteski navzgor do budističnega znamenja, kjer smo se nekoliko spočili

tu so na površje prodrle kamenine, nastale iz usedlin v oceanu Tetis, ki se je pred 150 milijoni let raztezal od Zahodne Evrope do Daljnega vzhoda. Te raznobarvne kamenine vsebujejo ponekod fosile školjk in polžev ter druge v kamen spremenjene živalske ostanke.

Od vasi Lha Lun smo se najprej za okoli 100 m spustili navzdol, od koder smo krenili strmo navzgor po ozki soteski do kamnitega budističnega znamenja z zastavicami in klopco, na kateri smo se po prihodu nekoliko odpočili. Do vasi Demol smo potrebovali štiri ure hoje.

V Demolu smo si ogledali tipično himalajsko domačijo. V hišo smo vstopili skozi streho po strmi lestvi. V prvi sobi so bila tla iz steptane ilovice, ležišča iz slamaric, preproge, police in kovinska skrinja, v drugi je bil družinski tempelj, kjer je stala ročno oblikovana omara za svete knjige in relikvije, pod obema sobama pa je bil hlevski prostor za živino, ki v mrzli zimi pomaga ogrevati prostore za družino. Pred odhodom smo na zadovoljstvo lastnika hiše kupili nekaj lepih fosilov, najdenih v neposredni bližini vasi. Blizu vasi smo tudi kampirali.

Ker je bila noč jasna, obsijana s polno luno, je bilo po-

Po zelo mrzli noči smo si naslednji dan v vasi Demol ogledali tipično himalajsko domačijo

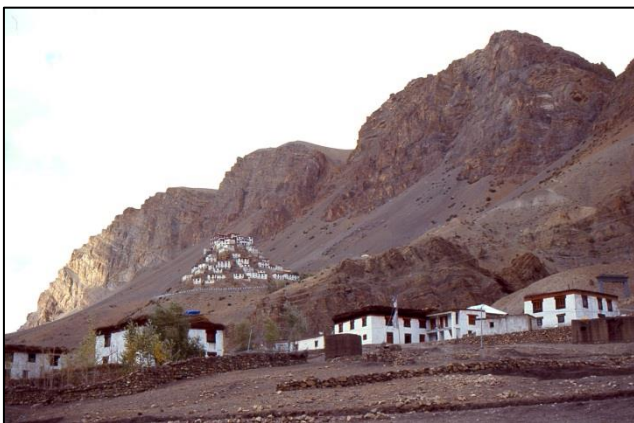

Majin posnetek na višini 4760 m. Ob budistični stupi ob meni stojita Angelca (desno) in Teku (levo), naš gorski vodič

noči zelo mrzlo. In še to: že nekoliko v mraku so mimo nas kmetje vodili več otovorjenih jakov, kar je bilo za nas posebno doživetje. Naslednji dan smo se povzpeli na 4760 m visok vrh in na njem našli celo fosile, sicer ne tako popolnih, kot smo jih kupili v vasi, toda dovolj lepe za spomin. Ob tem se človek zamisli, kako mogočne so naravne sile, ki so iz dna morja dvignile gore tako visoko, pa ne samo do tu, tudi do najvišjega vrha sveta, 8848 m visokega Mont Everesta.

Ne da bi dolgo čakali, smo se z vrha spustili proti okoli štiri ure oddaljeni vasi Hikim. Med hojo smo se večkrat ozrli na zasneženo goro Silo, visoko 6300 m. Sonce je pripekalo, drevja, pod katerega bi se začasno lahko zatekli, pa ni bilo nikjer. Sicer pa nismo imeli izbire, potrpeti smo morali do šotorov, ki so jih za nas ob vasi Hikim postavili naši vodniki. Ko smo prispeli do njih, smo takoj vstopili v senco šotora in popili čaj. Takoj nam je odleglo.

Ker ima Hikim cestno povezavo z dolino Spiti, smo si pred odhodom ogledali še budistični samostan s šolo, nato pa se zapeljali v vas Langz na višini 4300 m, od tam pa po ovinkasti cesti navzdol do mesta Kaza, kjer smo se namestili v hotelu Sakya Abode. Ponovno smo bili deležni ugodja civilizacije.

Znameniti samostan Kye, ki stoji na strmih okoli 150 m visokem skalnatem hribu, sestavlja največ enonadstropnih hiš

Naslednje jutro smo iz Kaze odpotovali proti približno 7 km oddaljenemu samostanu Kye, ki stoji na strmem, okoli 150 m visokem skalnatem hribu. Samostan je iz več samostojnih, večinoma enonadstropnih hiš, ki so pobarvane z belo barvo, na samem vrhu pa kraljuje velika palača. Je najstarejši in največji budistični samostan v »malem Tibetu«, ki ima kapaciteto do 250 budističnih menihov. Po ogledu samostana Kye smo se povzpeli do najvišje vasi v območju Zanskarja, to je do vasi Kinner, ki leži na višini okoli 4900 m, kar je višje od Mont Blanca. Ker ima cestno povezavo z dolino Spiti, smo se do vasi pripeljali z džipom. Kinner je znan daleč naokoli zaradi svetega studenca. Po legendi naj bi tam umrl zelo sveti mož, zato je ob njegovi smrti na dan privrel studenec.

Ker studenec izvira približno 50 m nad vasjo, smo se do njega odpravili počasi, ne tako kot Vinej in Dei, ki sta po dokaj strmem hribu tekmovala v teku. Zmagal je naš vodnik Vinej, pomanjkanje kisika, ki je na višini bli-

V čudovitem gorskem jezeru Chandra Tal, ki leži na višini 4270 m, je Angelca zaplavala, da bi preizkusila temperaturo vode, a se je po dobrih 20 m vrnila na kopno

zu 5000 m že skoraj polovičen, pa je povzročilo, da sta na cilju zaradi izčrpanosti obležala za več kot minuto. Po ogledu studenca in sprehodu skozi vas smo se spustili v dolino do restavracije blizu reke Pin, ki jo vodi italijanska družina, ki tu biva že vrsto let. Takoj po prihodu so nam ponudili pico in pivo, kar smo z veseljem sprejeli. Pogovor z italijanskim lastnikom je potekal v prav prijetnem tonu. Povedal nam je, kako se je že ob prvem prihodu v te kraje zaljubil vanje, zato se je z družino za stalno preselil v to himalajsko lepoto.

Vrtoglavim vožnjam pa še ni bilo konca. Zjutraj smo se odpeljali po izredno slabi cesti do 4551 m visokega prelaza Konzum La Pass, kjer smo se za krajši čas ustavili ob Shanti Stupi (stupa miru). Ob stupi se ustavijo in molijo za srečno vožnjo vsi šoferji tovornjakov in tudi drugi.

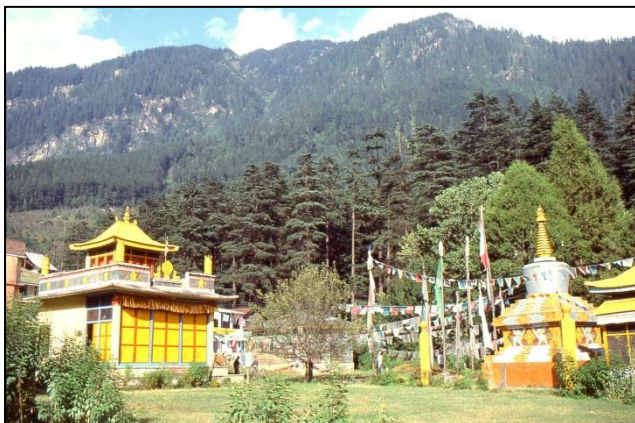
Na prelazu smo zavili desno, kjer nas je zelo slaba in prašna cesta vodila do čudovitega gorskega jezera

Chandra Tal, ki leži na višini 4270 m. Da bi Angelca preizkusila temperaturo vode, je zaplavala v jezeru, a se je po dobrih 20 m vrnila na kopno, saj je bilo kljub toplemu soncu preveč mrzlo.

Ker je svetila polna luna, Indijci radi prihajajo v ta čudoviti kraj. Zbralo se je kar nekaj skupinic. Zvečer je bilo zelo živahno, saj polna luna naredi ljudi bolj klepetave, zvezde pa s svojo množičnostjo povečajo romantiko.

Jezero Chandra Tal smo zapustili v sončnem jutru. Ozračje je bilo toplo, nevarna cesta pa na nas ni več delovala tako strašljivo, ko smo se vozili proti naslednjemu gorskemu prelazu, 3978 m visokemu Rohtang Pass. Sicer pa je bila cesta skoraj vseskozi razdrapana in brez okoliških naselij, le tu in tam smo srečali skupine delavcev, ki so popravljali posledice tega, kar se na cesto pogosto ruši s strmih pobočij.

Ob prihodu na Rohtang Pass smo se tam ustavili le za kratek čas, ker je bila do mesta Manali v dolini Kullu Valley še dolga in vijugasta pot. Za krajši čas smo se

Ob prihodu v Manali so nas očarala bujno zelena drevesa in živahno pobarvan tempelj s stupo

ustavili še v turistično-trgovskem naselju nekaj 100 m pod prelazom, da smo si ogledali tamkajšnje znamenitosti. Ker je šla gorska turistična sezona proti koncu, je bilo na cesti veliko prometa, pa ne samo vozil, tudi ovac, ki so jih pastirji v trumah vodili proti dolini.

Ob prihodu v Manali smo se namestili v razkošnem apartmaju hotela Royal Banan Resort. Ko smo oddali v pranje prepotena in umazana oblačila, smo zvečer odšli še v živahno mesto s prikupnimi trgovinami, ki so nas toliko premamile, da smo tudi nekaj kupili. Manali ni samo živahno, je tudi zeleno mesto z mogočnimi smrekami in macesni.

Naslednji dan smo se po Manaliju vozili z motorno rikšo. Najprej smo obiskali tri zanimive tempelje, nato pa še turistično agencijo g. Irvinderja, ki nam je organiziral potovanje in uredil vse rezervacije. V agenciji smo se srečali le z njegovimi tremi uslužbenci, z njim pa kasneje v bližnji restavraciji, kamor nas je povabil na

Pred 5100 m visokim prelazom Lachulung La smo naleteli na cestni zamašek zaradi popravila ceste

kosilo. Spoznali smo, da Irvinder ni le dober organizator, temveč tudi dober gostitelj.

Ker nas je nadaljnja pot vodila proti severu, natančneje v Ladak, smo ponovno prevozili Rohtang Pass, s katerega smo se spustili v dolino reke Chandra. Po tej dolini smo se vozili skoraj do mesta Kyelong, od koder smo po kosilu nadaljevali pot proti vasi Patse, kjer smo kampirali. Še pred to vasjo nas je ustavil policist, in ne da bi kaj rekel, je začel na vozilu iskati tehnične pomanjkljivosti. Naš vrli šofer Dei je takoj vedel, kaj hoče, zato mu je izročil 80 rupij, da smo lahko brez zapletov nadaljevali z vožnjo. Isti postopek se je ponovil pri našem spremljevalnem džipu, predelanem v manjši tovornjak.

V vasi Patse smo kampirali na višini 3750 m, kjer je bilo vetrovno in hladno. V šotoru smo poslušali bučanje vetra in šumenje deroče vode Bhaga, tu in tam pa smo se ozrli še na bližnjo goro Bhaba.

Zjutraj smo nadaljevali z vožnjo prek 4890 m visokega cestnega prelaza Baralacha La, od koder smo se spustili proti dolini, kjer smo nekaj kilometrov od vasi Sarhu ob reki Yunam prečkali mejo zveznih indijskih držav Himachal Pradesh ter Džamu in Kašmir brez

Zaradi nepredvidljivosti v visokogorskem svetu Zanskarja smo potovali z dvema avtomobiloma in petimi spremljevalci

Takola sva z Angelco pila čaj ob jezeru Tso Moriri, ki leži na 4535 m in je najvišje ležeče večje jezero v Himalaji. Ob njem smo kampirali in prespali dve noči

policijske kontrole. Od tu smo se dvigovali do prelaza Nakila Pass na višini 4700 m, na naslednjem, 5100 m visokem prelazu Lachulung La, pa smo naleteli na cestni zamašek, ki ni dovoljeval srečanja z vozili. Na tej transhimalajski cesti so se nagnetli tovornjaki, avtobusi in džipi, ki jih je prometni nadzornik zaradi popravila ceste spuščal izmenično naprej. Zaradi prometnega kaosa smo se tu zamudili eno uro, še dodatni dve pa, ko je ob postojanki Tsakar odpovedalo kolo na našem spremljevalnem vozilu.

Po približno enajsturni vožnji po »gorski puščavi« smo končno prispeli v bližino slanega jezera, kjer smo kampirali. Kraj, kjer smo kampirali, je bil zanimiv in lep: blizu je stala s kamnom naložena stupa, ki je imela na nekaterih kamnih napisih, na vrhu pa je bilo postavljeno izsušeno rogovje goveda; zraven je tekkel tudi studenček, katerega vodo je s pridom uporabljal naš kuhar Lalu.

Kampirali smo na okoli 4600 m visoki razgledni planoti, obrobjeni z visokimi vršaci in jezerom. Vse skupaj je bilo kot fatamorgana. Privid neizmerne lepote. Pa ne samo to: Maja je avgusta prav tu praznovala 21. Rojstni dan in kuhar Lalu ji je v tej divjini, ne da bi kaj

V vasi Puga Sumbo smo ob manjšem potoku naleteli na pravi otroški živžav

povedal, spekel čudovito torto, ki nas je vse navdušila. Naslednji dan, ko smo se vozili mimo zelo slanega, ne preveč velikega jezera, ki zaradi koncentracije soli kar beli, smo se pripeljali do vasice Pugo, kjer smo se ustavili in spremljali praktični pouk šolarjev – pranje oblačil v potoku. Ponovno smo se morali dvigniti na višino. Najprej smo prevozili 4959 m visok prelaz Nyaula Pass, nato pa še nekaj nad 5000 m visok Hot Spring Pass, od koder smo se spustili do okoli 500 m nižjega jezera Tso Moriri, ki leži na 4535 m in je najvišje ležeče jezero v Indijski Himalaji. Ob njem smo kampirali in prespali dve noči. V jezeru nismo zaplavali zaradi nizkih temperatur. Bilo je konec avgusta in na začetku septembra lahko tu že sneži. To se je zgodilo tudi tokrat. Prvi dan ob prihodu k jezeru je svetilo sonce, drugi dan pa se je pooblačilo in začel je rahlo naletavati sneg.

Sicer pa smo ob jezeru doživeli veliko lepega. Od nekod sta se prikradla in v naši bližini pasla dva postavna bela konja, k manjši mlakuži blizu naših šotorov so pri-

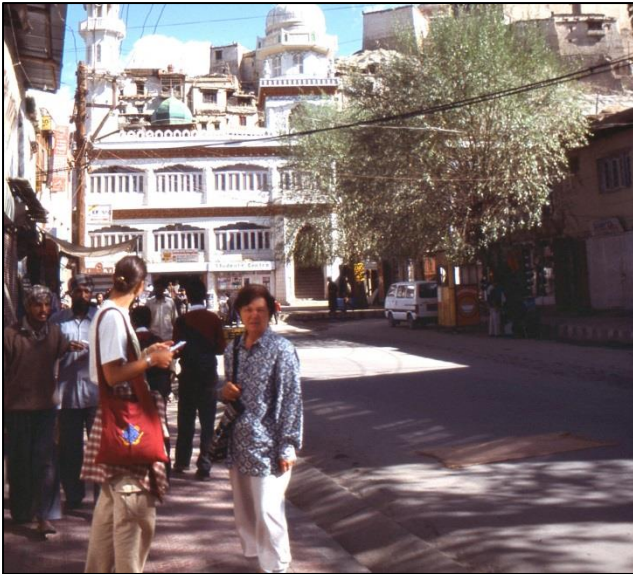

Pot smo nadaljevali do mesta Mahe, kjer smo se prepeljali prek mostu na drgo stran reke Ind

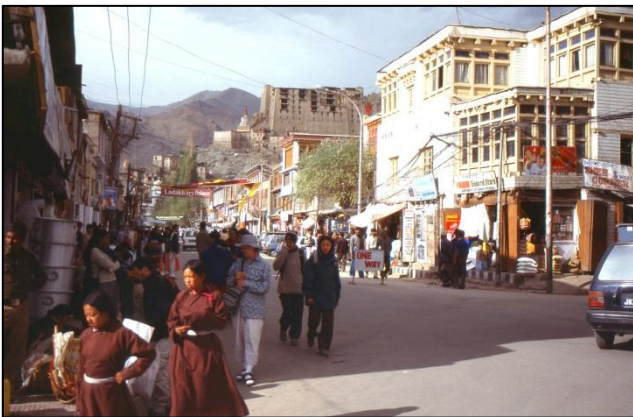
letele race, nazadnje pa so nas obiskali še trije skuštrani otroci – od kod so se vzeli, nismo ugotovili, ker na obzorju nismo videli nobenega naselja, niti hiše. Vedeli pa smo, po kaj so prišli – po sladkarije, zato jih nismo razočarali. Nekaj časa smo bili ob jezeru tudi sami, ker so se naši spremljevalci z džipom odpeljali na obisk v daljino, nam nevidno vas Korzok, ki leži ob jezeru.

Drugo jutro smo se vrnili do jezera Kiaga in kmalu za njim krenili navzgor do 4960 m visokega prelaza Namshang La, kjer je budistično znamenje z zastavicami. Z njega smo se spustili do vasice Puga Sumdo, kjer smo ob manjšem potoku naleteli na pravi otroški živžav, pa tudi na več peric, ki so s tolčenjem na kamen prale v vodi namakano perilo.

Z vasice Puga Sumdo smo nadaljevali pot do mesta Mahe, kamor smo se prepeljali prek mostu, ki vodi čez reko Ind. Tu se nismo ustavljali, temveč smo nadaljevali pot do mesta Hemis, kjer smo si ogledali tamkajšnji znameniti samostan. V Hemisu smo tudi zame-

V Lehu, glavnemu mestu Ladaka, kjer so nekoč prevladovali budisti, so muslimani sredi mesta postavili mošejo

Pogled na središče Leha z druge strani. V ozadju je nekdanja kraljeva palača v obnovi

njali vozilo, ker voznik z registracijo avtomobila Himachal Pradesh po tamkajšnjih predpisih ne sme voziti v Kašmirju. Drugi naši spremljevalci so se z džipom že prej obrnili. Vinej je pot z nami nadaljeval, voznik džipa Dei, ki nas je varno vozil prek goratega Zanskarja, pa se je moral po našem dokaj čustvenem slovesu odpeljati tja, od koder nas je pripeljal – v Shimlo.

Od Hemisa do Leha, glavnega mesta Ladaka, smo se večinoma vozili ob reki Ind, kjer je bilo veliko indijskih vojašnic, kar nas je presenetilo. Razlog je v tem, da vlada med Indijo in Pakistanom zaradi ozemeljske nedorečenosti glede kašmirskega ozemlja velika napetost. Po prihodu v Leh smo se zapeljemo do hotela Spic-N-Span, kjer smo prenočili. Sicer pa nas je mesto še pred večerjo zvalilo na večerni sprehod. Veliko je bilo trgovin, živahnega turizma in tudi tavajočih krav na ulicah.

Naslednji dan smo raziskovali mesto, se povzpeli do budističnega svetišča (gampe), nato pa se spustili do

Ob tabli, ki označuje 5602 m visoki prelaz Khardungla, najvišji cestno prevozni prelaz na svetu, smo Marko, Angelca in Maja

Obnova in asfaltiranje ceste proti cestnemu prelatu Khardungla je mogoča samo poleti

nekdanje kraljeve palače, ki kliče po obnovi. Popoldne je šla Angelca zaradi prebavnih težav počivat v hotel, midva z Majo pa sva poizvedovala o dogodkih 11. septembra 2001 v Združenih državah Amerike.

Naslednji dan smo se odpeljali do 5602 m visokega cestnega prelaza Khardung La, najvišjega cestnega prelaza na svetu, do koder pelje približno ena tretjina asfaltirane ceste, nadaljuje pa se makadamska. Vožnja do prelaza je trajala dobri dve uri. Cesta, prelaz in okolica so pod nadzorom indijske vojske. Ko sem šel nekoliko izven cestnega prelaza in se podal po strmini navzgor, sem izzval jezo vojakov, ki so mi grozili s strelom iz puške. Po glasnem vpitju Angelce in Maje sem se vrnil in vse je bilo urejeno.

Kmalu za tem neljubim dogodkom smo se odpravili s prelaza proti okoli 3500 m visoko ležečemu Lehu, kjer smo se odpeljali na krajši počitek v hotel Spic-N-Span. Zvečer sta sledila še zadnji sprehod in nakup spominkov. A ponoči ni bilo mirno, saj so nočni mir z lajanjem kalili številni psi, ki podnevi večinoma poležavajo oziroma spijo. Ko smo zjutraj pogledali skozi okno hotela, smo opazili, da je ponoči sneg pobelil vrhove gora do 5000 m višine, kar pomeni, da je pobelil tudi prelaz

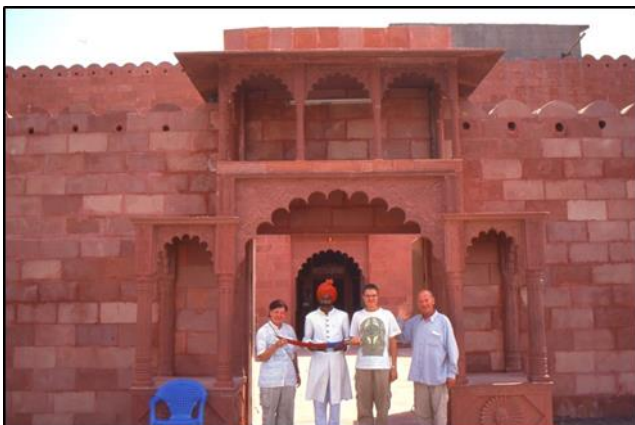

Med letom od Leha proti Delhiju se se nam zasneženi himalajski vrhovi kazali v vsej lepoti

Khardung La, zato smo bili presrečni, da smo bili na njem še pravi čas. Izvedeli smo namreč, da se po prvem snegu ta pred zimo ne stopi več.

Takoj po zajtrku v hotelu smo se odpeljali do letališča v Lehu, od koder smo poleteli proti Delhiju. Še prej je bila zaradi terorističnega napada v ZDA na letališču pred vstopom v letalo opravljena temeljita kontrola potnikov. Zaradi tega se je moral Vinej, naš vodnik, posloviti od nas pred ograjenim letališkim poslopjem. Ob slovesu smo mu zagotovili, da se še vidimo. In res, videli smo se leta 2003, ko nas je vodil po Radžastanu. Do Delhija smo prek lepih zasneženih in poledenelih gora Himalaje leteli mirno, ob tem pa nas je navduševal čudovit pogled na zasnežene in poledenele vršace. Po prihodu se v velemestu nismo zadrževali, temveč smo pot nadaljevali do Agre, kjer smo se nastanili v prijetnem hotelu Ganga Ratan. Naslednji dan smo se posvetili predvsem Tadž Mahalu, hiši ljubezni. Ta veličastni marmornati spomenik je res treba videti od blizu in ga doživeti. Imeli pa smo srečo, da ob našem prihodu tam ni bilo veliko ljudi.

Po ogledu Tadž Mahala smo obiskali še delavnico marmorja, kjer izdelujejo izredno lepe predmete. Malo

Slovo od imenitne indijske restavracije je bilo prav posebno

marmornato ploščo z lesenim podstavkom smo prinesli tudi domov za spomin na Agro.

Med vrnitvijo v Delhi smo se med potjo ustavili v mestu Matura, kjer smo obiskali tempelj Rama Krišna ter v mali sobici sodelovali pri petju in obrednem plesu.

Po prihodu v Delhi smo se srečali s Salimom, ki smo mu v dar od Franceta Sevška prinesli takratnih 100 nemških mark za šolanje njegove hčerke. Med rikšarji smo ga našli brez težav, seveda po predhodnem opisu. Ko smo spraševali po njem, je med njegovimi kolegi kar završalo. Hitro so ga našli in privedli k nam. Salim nam je nato v zahvalo razkazal stari del Delhija in nas pri tem po mestu vozil z rikšo na nožni pogon.

Po srečanju s Salimom smo si ogledali še veličastni Lotosov tempelj in Vrata Indije, 42 m visok slavolok zmage.

V Delhiju smo nato še večerjali in se že vkrcali na letalo za Pariz, kjer smo pristali naslednje jutro. Od tam smo kmalu nadaljevali let proti Brniku. Triintridesetdnevno potovanje po severnem delu Indije je bilo s tem končano.

Zadnja slika naše potovalne skupinice pred Tadž Mahalom v Agri

Ko človek potuje po Indiji in spoznava novo plat življenjskih modrosti, se vrne domov z neizmerno obogateno dušo.

Vrata Indije, 42 m visok slavolok zmage